

Liefde voor vorstenhuis en republikeinse gezindheid komen samen in een nieuwe nationale feestdag: 24 april

MARIE VERHEIJ BEELD NOVUM

Het verhaal van Oranje

Het verhaal van Oranje gaat over de ontstaansgeschiedenis van Nederland en alles wat daarbij hoort. Jammer genoeg is het aan slijtage onderhevig en moet het nodig worden opgepoetst, vindt historicus Coos Huijsen.

De belangstelling van Coos Huijsen (1939) voor de cultuurhistorische context van de democratie, in het bijzonder waar het de sociale cohesie aangaat, leidde tot publicaties over de betekenis van Oranje in de Nederlandse samenleving: *De Oranjemythe; een postmodern fenomeen* (2001) en *Beatrix. De kroon op de republiek* (2005), ter gelegenheid het zilveren regeringsjubileum van de koningin. Dit was de aanleiding voor een onderzoek naar de betekenis van Oranje voor het Nederlandse natiebeseft dat Huijsen in april dit jaar afrondde met zijn proefschrift *Nederland en het verhaal van oranje...*

Wat is in het kort het verhaal van Oranje?

'Het verhaal van Oranje is het verhaal van het ontstaan van Nederland, de strijd tegen Spanje en de keus voor de vrijheid. Oranjes uitgangspunt dat de vrijheid van geweten elke (vorsten)macht te boven gaat, is een vroege aanzet voor democratie en tegen dictatuur. Het is het verhaal hoe het Nederlandse volk het in moeilijke tijden wist vol te houden en van de waarden waarom het hier uiteindelijk ging en gaat; vrijheid, verdraagzaamheid en eenheid in verscheidenheid.'

Wat verhaal leeft in ons?

'Ik vind het nog wel terug, maar in verzwakte mate. We moeten het weer opnieuw formuleren en in herinnering brengen. Het geschiedenisonderwijs geeft minder structureel aandacht aan dit soort thema's. Als je kijkt hoe iemand als Obama bij zijn ambtsaanvaarding appelleert aan het verleden en aan de gemeenschappelijke waarden van Amerika, dan maken wij er niets van. Want in een gemeenschappelijk verleden heeft een volk eenzelfde taal waardoor de mensen met elkaar kunnen communiceren. Als je daar te weinig

aandacht aan geeft, valt in de communicatie tussen staatshoofd, politici en publiek een wezenlijk punt weg.'
De Nederlandse elite gaat slordig om met het

'Het Oranjekoningschap is in essentie republikeins'

verhaal van Oranje, stelt Huijsen. 'Elites mogen bescheiden zijn, ze bestaan immers bij de gratie van het volk. Als het volk behoefte heeft aan eigenheid, dan moet je dat als elite erkennen en respecteren. Ze heeft vervolgens de taak de waarden die in het geding zijn te helpen formuleren. Verhalen hebben zowel theoretische als gevoelsmatige aspecten, en als de elite ervoor kiest deze te laten vervallen, is ze niet dienend, maar zelfs minder democratisch bezig.'

U werd getriggerd door de orthodoxe protestantse visie op het verhaal van Oranje.

'De impact van de protestantse invulling van het verhaal van Oranje was te zwaar, alsof het koningschap bij de gratie Gods een soort bezwingsformule was van de volkssoevereiniteit. Amerikaanse orthodoxe protestanten ervoeren de volkssoevereiniteit juist niet als strijdig met de

almacht Gods, terwijl Europese, en met name Nederlandse dat wel hadden. Dit verschil intrigeert mij. Ik denk dat dit voor noch de orthodoxe protestanten noch de Oranjes een goede ontwikkeling is geweest. De protestantse uitleg was per definitie theologisch niet sterk en bovendien kreeg het Oranjehuis daardoor voor anderen een te protestantse inkleuring.'

Hoe sterk is de trits God, Nederland en Oranje nog?

'Orthodoxe protestanten zijn voorzichtig geworden met het hanteren van koningschap bij de gratie Gods tegenover de democratie. Al snap ik best dat zij veel affiniteit met de Oranjes hebben als protestantse dynastie.'

Kunt u uitleggen hoe in Nederland het koningshuis met de democratie is verweven?

'De Oranjes hebben een eerste aanzet mee helpen geven tot de vorming van een vrije staat en zich later ingezet voor de handhaving ervan. Daarom is het zo interessant en hebben we er een veel rijkere schat mee in handen dan we denken. Onze staatsvorm is verweven met het verhaal van Oranje en dat is een wezenlijk onderdeel van de cultuurhistorische context – daaruit is onze democratie ontstaan en daar gaat het om. De keus voor de monarchie is daaraan ondergeschikt. Dat wij en passant een paar voordelen van het koningschap

meepakken, is leuk, maar niet de kern van de zaak.'

Wat bedoelt u in uw boek met de zelfontmythologisering van Juliana?

'Uit de crisis in het huwelijk van koningin Juliana en prins Bernhard blijkt bijvoorbeeld opens dat de veronderstelde mythe van het gelukkige gezin als het ware als Willem van Oranje in mantelpak het ambt hoog te houden.'

Wie hield het ambt het hoogst?

'Wilhelmina heeft zich heel duidelijk geïdentificeerd met het verhaal van Oranje. Ze heeft de kans gehad dat waar te maken. De strijd tegen Duitsland was voor haar identiek aan de strijd tegen Spanje (1568-1648). Ze presenteerde zich als het ware als Willem van Oranje in mantelpak. Ze heeft het op haar manier heel goed gedaan.'

Hoe ging dat bij koningin Juliana?

'Zij stond op een heel eigen manier in de tijd. Haar tijd was enorm anti-autoritair en kritisch en zij was zo'n charmante dame dat zelfs de grootste anti-autoritair bijna geen hekel aan haar kon hebben.'

Kwam u verrassingen tegen tijdens uw onderzoek?

'We kennen inmiddels allemaal de zwakheden van prins Bernhard. Toch moest ik hem krediet geven. In de tijd na de oorlog, was het vooral de eerste tien jaar een enorm saai en armoedig gebeuren in Nederland. Hij was daarentegen een flitsende prins die mensen moed gaf en zich inzette voor het bedrijfsleven. We weten als protestanten dat je op prins niet mag bouwen. Dat hij voor de bijl ging was menselijk, maar hij werd de held omdat bij de Oranjemythe ook de helden horen. Het werd hem in de schoot geworpen. Op het moment dat Nederland behoefte aan een held had, heeft hij zijn rol gespeeld. Hij heeft het niet zo gek gedaan.'

De grenzeloosheid van het moderne leven kan volgens u leiden tot herwaarding van begrenzing. Globalisering lijkt de behoefte aan eigenheid, herkenbaarheid en gemeenschap te versterken.

'Het betekent een nieuwe kans voor het verhaal van Oranje. Hoewel er veel is veranderd, is het goed te bedenken dat velen tijdens de Tweede Wereldoorlog teruggrepen op dit verhaal en er wezenlijk moed uit putten. Het verhaal van Oranje belichaamt nog steeds die kracht en daarom vind ik dat het in deze tijd extra aandacht zou moeten krijgen.'

Hoe zou dat moeten gebeuren?

'Volgend jaar, 2013, is het jaar waarin wordt herdacht dat Nederland tweehonderd jaar een koninkrijk is. Geen prachtiger gelegenheid dan dat om mediabreed te laten zien hoe en waardoor Nederland is ontstaan en hoe we aan de Oranjes zijn gekomen.'

U pleit een nationale feestdag op 24 april.

'Er zijn twee grote tradities in Nederland, de ene is de Oranjeliefde en de andere is een republikeinse gezindheid. Die hebben alle twee in de Nederlandse geschiedenis hun waarde gehad en leven nog. Je doet er goed aan beide te erkennen. Willem van Oranje legde enerzijds de grondslag voor een vrije republiek en is anderzijds de stamvader van het Huis van Oranje. Zijn verjaardag op 24 april zou uitstekend als Oranjedag kunnen functioneren, een dag waarop de verbondenheid met de dynastie tot uiting komt en waarop tegelijk het republikeinse verleden wordt geëerd. Gelet op zijn oorsprong is het Oranjekoningschap in essentie een republikeins koningschap dat ondergeschikt is aan de waarden waarvoor Oranje zich inzette en daarmee de kroon kan zijn op onze moderne democratie.'

►► N.a.v. *Nederland en het verhaal van Oranje*. Coos Huijsen. Uitg. Balans, Amsterdam 2012. 528 blz. € 29,95.

De rode loper

Prins Willem-Alexander woont volgende week zaterdag de jaarlijkse Veteranendag bij.

VANDAAG Koningin Beatrix is vanmiddag aanwezig bij de viering van het 100-jarig bestaan van de Koninklijke Watersport-Vereeniging Loosdrecht (KWVL).

MAANDAG Prins Willem-Alexander en prinses Máxima wonen in de Ridderzaal in Den Haag een deel bij van de TEDxBinnenhof Catwalk for Innovation.

DINSDAG Prins Willem-Alexander heropent in de 'Vesting van Hellevoetsluis' de gerestaureerde verdedigingswerken van deze stad.

VRIJDAG Prinses Margriet opent de tentoonstelling 'Painting Canada – Tom Thomson and the Group of Seven' in het Groninger Museum.

ZATERDAG Prins Willem-Alexander en minister-president Rutte wonen zaterdag in Den Haag de Nederlandse Veteranendag bij.

